

започаткований ще у 2009 р. проєкт «Повертаємо в Україну культурну спадщину», метою якого є повернення, у вигляді факсимільних копій, давніх українських рукописних книг, що перебувають за кордоном. Робота над кожним виданням факсимільної копії, відзначила Г. С. Горобець, проводиться цілою командою науковців у комунікації із місцем, де зберігається рукопис, здійснюються оцифрування рукопису, дослідження тексту, художнє відтворення оправи, виготовлення факсимільної копії, організуються презентації та розповсюдження в Україні та інших країнах. Виступ очільниці видавництва доповнила старша наукова співробітниця відділу кодикології та кодикографії ІР НБУВ, докторка історичних наук **Л. А. Гнатенко**. Вона розповіла про плідну співпрацю Інституту рукопису НБУВ з видавництвом «Горобець» у рамках проєкту «Повертаємо в Україну культурну спадщину», про роботу вчених над створенням онлайн-реєстру українських рукописних книг. Більш детально Л. А. Гнатенко ознайомила учасників секції з підготовкою до друку факсимільного видання Христинопільського Апостола XII ст., рукописні частини якого розпоршені – один зошит зберігається у фондах Інституту рукопису НБУВ, інші частини – у Львові і Польщі.

Директорка видавництва «Горобець» передала у дарунок Інституту рукопису НБУВ унікальні факсимільні видання, зокрема, Луцьке Євангеліє XIV ст., Луцький Псалтир 1384 р, Холмське Євангеліє XIII ст., Лавришівське Євангеліє XIV ст., Реймське Євангеліє. Конволют XI ст. та XIV ст., Віденський Октоїх XIII ст, Молитовник Гертруди X–XI ст.

До уваги учасників секції було запропоновано виставку наукових видань Інституту рукопису НБУВ.

На завершення керівники секції підбили підсумки секційного засідання, визначили складність і актуальність завдань сьогодення під час російсько-української війни, зокрема щодо збереження фондів і ресурсів, щиро подякували учасникам за плідну працю.

Незважаючи на всі складнощі воєнного стану, секція загалом пройшла в теплій атмосфері продуктивного діалогу та плідного обміну досвідом і мала велике пізнавальне значення для її учасників. Тези доповідей учасників секційного засідання доступні на сайті НБУВ у збірнику матеріалів Міжнародної наукової конференції «Бібліотека. Наука. Комунікація. Актуальні питання збереження та інноваційного розвитку наукових бібліотек» за посиланням: <http://irbis-nbuv.gov.ua/everlib/item/eg-0004726>

Тетяна Коваль,
завідувачка відділу джерелознавства Інституту рукопису
Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського,
кандидатка історичних наук

Ольга Степченко,
директорка Інституту рукопису
Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського,
кандидатка історичних наук, старша наукова співробітниця

Українська біографіка в контексті наукових і культурних зв'язків країн і народів Центрально-Східної Європи

4 жовтня 2023 р. у рамках Міжнародної наукової конференції «Бібліотека. Наука. Комунікація. Актуальні питання збереження та інноваційного розвитку наукових бібліотек» Інститут біографічних досліджень НБУВ провів онлайн-засідання секції «Українська біографіка в контексті наукових і культурних зв'язків країн і народів Центрально-Східної Європи», в якому взяли участь науковці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського, інститутів НАН України, Львівської національної наукової бібліотеки України імені В. Стефаника, Наукової бібліотеки Львівського національного медичного університету імені Данила Галицького, Центрального державного архіву-музею літератури і мистецтва України. До програми секції було включено 19 доповідей і повідомлень. У заявлений програмою термін роботи мали можливість виступити семеро доповідачів.

Науковий керівник і модератор секції, доктор історичних наук, професор, член-кореспондент НАН України **В. І. Попик** у вступному слові підкреслив, що дослідникам-біографістам потрібно переосмислювати нинішні уявлення про минуле й сьогодення, адже в драматичних реаліях сучасних

воєнних випробувань без цього не можна рухатися вперед як у науковому, так і в особистому житті. Наші науковці повинні долати старі стереотипи, переймати досвід колег з європейських країн, адже змінюється відчуття часу, а розуміння людей стає іншим, що справляє істотний вплив на поступ гуманітаристики в сучасному світі.

У доповіді «Вітчизняна біографіка в контексті історичних і культурних реалій Центрально-Східної Європи **В. І. Попик** зосередив увагу на важливості дослідження і репрезентації історії, культури України, життя й спадщини українських діячів минулого крізь призму комунікації та співпраці з народами Центрально-Східної Європи, на необхідності більш рішуче позбуватися ідеологічних маркерів і стереотипів, нав'язаних у часи тоталітаризму вітчизняному науковому дискурсові, особливо тих, що генетично пов'язані з одіозними ідеями «єдиного історичного простору» Східної Європи. Подолання імперських ідейних впливів, колоніальної спадщини, наголосив вчений, – одна з найважливіших проблем, котру якнайшвидше потрібно розв'язати нашим сучасникам-науковцям.

Учена секретарка Львівської національної наукової бібліотеки України імені В. Стефаника, кандидатка наук із соціальних комунікацій **З. Т. Грень** свій виступ «Дмитро Бучинський (1913–1963) – організатор виставок української книги в Національній бібліотеці в Мадриді» присвятила презентації культурно-дипломатичної, науково-бібліографічної діяльності літературознавця-емігранта, спрямованої на ознайомлення інших народів з видавничим доробком української діаспори у 1945–1961 рр. Особливо аудиторію зацікавило те, що в архівах Дмитра Бучинського було знайдено документи, в яких йшлося про життя тогочасних українських жінок в еміграції. Адже їм доводилося, окрім наукової, творчої діяльності, багато працювати заради сім'ї, виховувати нове покоління українців закордоном, що було, вочевидь, нелегким завданням.

У доповіді «Бачення поляка та Польщі в книжці для дітей України (1991–2021 рр.)» кандидатка історичних наук, старша наукова співробітниця відділу теорії та методики біобібліографії БД НБУВ **Н. П. Марченко** висвітлила проблему видання та розповсюдження в Україні книг, що репрезентують образ поляка як Іншого. Зокрема, дослідниця порівняла їхню кількість з тією, в якій втілено образ росіянина. Ця проблема пов'язана не тільки з колоніальною політикою, що домінувала кілька століть на території України, а й зі збідненими представленнями поляків, пов'язаними з нашою країною. Водночас Н. П. Марченко відзначила тенденцію до покращення стосунків України і Польщі, а також наголосила на необхідності посилення роботи, аби образи українця і поляка були позитивно представлені в обох національних літературах.

Про те, як епістолярій розкриває творчі лабораторії відомих постатей, їхні погляди, думки й навіть суперечки, котрі правдиво відтворюють дух тодішньої епохи, йшлося у доповіді старшої наукової співробітниця відділу теорії та методики біобібліографії БД НБУВ, кандидатки філологічних наук **О. І. Шалак** «Оскар Кольберг і Чеслав (Цеслав) Нейман крізь оптику їхньої кореспонденції».

Старша наукова співробітниця відділу теорії та методики біобібліографії БД НБУВ, кандидатка філологічних наук, доцентка **О. В. Плющик** у доповіді «Коллективна пам'ять: біографії героїв російсько-української війни у вуличному просторі» дослідила ті пам'ятки, що з'явилися в період російсько-української війни 2014–2023 рр. в Україні: Алеї Героїв, Стіни Пам'яті, мурали. Було наголошено, що процес формування колективної пам'яті є одним із ключових чинників збереження національної ідентичності. Ця проблема, на переконання доповідачки, обов'язково повинна бути в науковому дискурсі нині, а особливо після завершення воєнних дій, аби пам'ять про кожного загиблого у війні була гідно пошанована.

Начальниця відділу використання інформації документів та комунікацій Центрального державного архіву-музею літератури і мистецтва України **Н. М. Климович** у доповіді «Матеріали до вивчення життя та наукової діяльності літературознавиці, бібліотекарки Марії Деркач у фондах Центрального державного архіву-музею літератури і мистецтва України» розкрила зміст архівних документів, присвячених Марії Деркач (1896–1972). Вона повідомила про їх доступність у читальній залі ЦДАМЛМ України.

Провідний бібліотекар відділу зарубіжної україніки Інституту книгознавства НБУВ **В. Л. Гальчинський** розкрив тему «Осип Назарук – відомий український політик, журналіст та публіцист: його діяльність та погляди», У виступі фахівця йшлося про громадську та публіцистичну діяльність видатної особистості в Україні й за кордоном у першій половині ХХ ст.

В опублікованих у збірнику матеріалів конференції тезах (<http://irbis-nbuv.gov.ua/everlib/item/er-0004726>) також порушена низка актуальних питань сучасної біографіки. Так, одну із жанрових форм біографічного нарративу проаналізувала докторка історичних наук, провідна наукова співробітниця ІБД НБУВ **Л. І. Буряк** у доповіді «Біографічний роман у фокусі індустрії коміксів: pro et contra». Результати роботи як з архівними матеріалами, так і з науковими текстами, спогадами представили у свої тезах співробітниця ІБД НБУВ: докторка філологічних наук, провідна наукова співробітниця **Г. А. Александрова** – «М. І. Стороженко (1936–1906): вектори наукової комунікації»; кандидатка історичних наук, старша наукова співробітниця **В. В. Патик** – «Особові архівні фонди вчених-медиків Інституту рукопису Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського як історичне джерело», а також молодша наукова співробітниця відділу механіки еластомерних конструкцій гірничих машин Інституту геотехнічної механіки імені М. С. Полякова НАН України (м. Дніпро) **Н. В. Осіння** – «Учені-геологи І. Ф. Леваковський і П. П. П'ятницький: наукова спадщина та цитування».

Деякі автори тез у своїх дослідженнях зосередилися на опрацюванні друкованих видань з метою виявлення певної тенденції, біографічних нарративів, реконструкції біографій, створення колективного портрета тощо. Завідувачка відділу теорії та методики біобібліографії ІБД НБУВ, кандидатка історичних наук, старша наукова співробітниця **Н. І. Любовець** у тезах «Університетські часописи II пол. XIX ст. в еволюції української мемуарної традиції», здійснивши аналіз широкого кола джерел, висловила думку щодо започаткування у другій половині XIX ст. практики публікації спогадів, присвячених пам'яті колег по науковій і викладацькій роботі, спогадів про власну наукову й педагогічну діяльність, а також спогадів студентів про своїх викладачів. Такий підхід розширював діалог не тільки всередині наукової спільноти, а й сприяв можливостям комунікації із суспільством. Молодша наукова співробітниця ІБД НБУВ **Т. В. Котлярова** у тезах «Осередки поляків в Україні: колективний портрет (за матеріалами газети «Dziennik Kijowski» 2019–2023 рр.)» з'ясувала вплив соціальних потреб на діяльність громадських об'єднань українських поляків у газеті «Dziennik Kijowski», а також склала колективний портрет членів відповідних громад.

Видавничі серії, публікації, збірники тощо стали об'єктом аналізу дослідниць відділу національної бібліографії Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського, наукової співробітниці, кандидатки історичних наук **І. Г. Лиханової**, молодшої наукової співробітниці **С. А. Дзюбич**, які в тезах «Літературні альманахи і збірники кінця XIX – початку XX ст. як джерело бібліографії творів Лесі Українки» мали можливість уточнити й доповнити бібліографію творів поетеси.

Низка публікацій учасників секційного засідання презентувала дослідження й укладання біо-біобібліографічних джерел. Молодші наукові співробітниця відділу науково-бібліографічної інформації НБУВ представили власні напрацювання: **Т. А. Гришина** у тезах «Біобібліографічні дослідження персоналії польських письменників в Україні (2010–2021 рр.)» зацентрувала свою дослідницьку увагу на забезпеченні українському користувачеві доступу до літературної спадщини польського народу з метою поглиблення міжкультурних зв'язків між двома країнами; **С. В. Блиндарук** у тезах «Василь Стус: довідково-біографічні джерела у фондах Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського», проаналізувавши джерела з фондів НБУВ і біобібліографічні покажчики про відомого шістдесятника, окреслила головні напрями вивчення його творчої діяльності; **А. В. Шумілова** в тезах «Українське питання, патріотичні переконання у творчості І. С. Нечуя-Левицького» здійснила аналіз художньої та публіцистичної творчості письменника, враховуючи його погляди на українську національну справу. А завідувач відділу формування біобібліографічних інформаційних ресурсів ІБД НБУВ, кандидат історичних наук, старший науковий співробітник **О. М. Яценко** у тезах «Результати біобібліографічної діяльності обласних універсальних наукових бібліотек України як джерело формування контенту Українського національного біографічного архіву» представив власне бачення результатів діяльності ОУНБ України з формування контенту Українського національного біографічного архіву, висловив конкретні пропозиції щодо поліпшення роботи в цьому напрямі.

Тези «Дійсні члени лікарської комісії Наукового товариства імені Шевченка Празького університету (1914–1924)», підготовлені у співавторстві колегами з Наукової бібліотеки Львівського національного медичного університету імені Данила Галицького, директоркою, кандидаткою історичних наук, старшою дослідницею, заслуженою працівницею культури України **М. С. Надрагою** і

завідувачкою сектору інформаційно-бібліографічного відділу **С. В. Васільською**, репрезентують по-статі науковців-неукраїнців, професорів Празького університету, обраних дійсними членами НТШ на початку ХХ ст.

Підбиваючи підсумки секційного засідання, **В. І. Попик** подякував присутнім за плідну роботу, висловив надію щодо подальшого розвитку досліджень з актуальної біографічної тематики, а також запросив доповідачів стати дописувачами у фаховому збірнику «Українська біографістика» (<http://ub.nbu.gov.ua/>). Нагадав, що матеріали тез уже опубліковані на сайті НБУВ: <http://irbis-nbu.gov.ua/everlib/item/er-0004726>, а відеозапис виступів розміщено на ютуб-каналі Інституту біографічних досліджень <https://www.youtube.com/@biography..5055>.

Оксана Плющик,
старша наукова співробітниця Інституту біографічних досліджень
Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського,
кандидатка філологічних наук, доцентка

Богдан Братусь,
практикант, магістр спеціальності «Філологія»
Навчально-наукового інституту філології
Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Архіви і наука: потенціал, інновації, професійні компетенції

5 жовтня 2023 р. у рамках Міжнародної наукової конференції «Бібліотека. Наука. Комунікація. Актуальні питання збереження та інноваційного розвитку наукових бібліотек» відбулася секція «Архіви і наука: потенціал, інновації, професійні компетенції». Засідання проходило одночасно в офлайн та онлайн форматах.

У роботі секції взяли участь науковці, спеціалісти українських архівів, наукових інституцій, бібліотек і закладів вищої освіти – Центрального державного аудіовізуального та електронного архіву (далі ЦДАЕА), Центрального державного науково-технічного архіву України (далі ЦДНТА України), Державного архіву Кіровоградської області (далі ДА Кіровоградської області), ІА НБУВ, Львівського відділення Інституту української археографії та джерелознавства імені М. С. Грушевського НАН України, Українського науково-дослідного інституту архівної справи та документознавства (далі УНДІАСД), Київського національного університету імені Тараса Шевченка (далі КНУ імені Тараса Шевченка), Київського національного університету культури і мистецтв (далі КНУКіМ), Українського Вільного Університету (далі УВУ) в Мюнхені, Інституту архівознавства Національної бібліотеки України імені В.І.Вернадського(далі ІА НБУВ).

У вступному слові директорка Інституту архівознавства НБУВ, кандидатка історичних наук, старша наукова співробітниця, заслужена працівниця культури України **Л. М. Яременко** приділила увагу головним напрямам роботи наукових архівів, визначеним надзвичайними умовами другого року воєнного стану, окреслила завдання архівних установ щодо забезпечення комплектування та збереженості фондів, наголосила на актуалізації ролі архівної наукової спадщини у формуванні суспільно-історичної пам'яті про українську науку, на необхідності пришвидшення оцифрування та входування архівного документного комплексу у світове інформаційне середовище.

У доповіді «Чинники і шляхи актуалізації архівів» почесний генеральний директор НБУВ, радник Президії НАН України, доктор філософських наук, професор, академік НАН України, заслужений діяч науки і техніки України **О. С. Онищенко** відзначив суттєве зростання інтересу до архівів у переломні періоди суспільних трансформацій. На переконання вченого, головними рушіями актуалізації архівів є потреби розвитку історичної, національної, соціальної й культурної пам'яті.

Завідувачка кафедри архівознавства та спеціальних галузей історичної науки історичного факультету КНУ імені Тараса Шевченка, докторка історичних наук, професорка **М. Г. Палієнко** в онлайн-повіді розглянула виклики, які постали перед українськими архівами та архівною наукою в умовах збройної агресії Росії проти України. Відзначила, що архіви відіграють одну з ключових ролей у збереженні колективної пам'яті та документальних ресурсів. Доповідачка